

νον ἰδὼν τ' ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαιότητος, ἃ ἐγλκείει, τὰ χαλκᾶ ἀγάλματα, τὰ κατάγραφα ἀγγεῖα, τὰ διάφορα ἐκ Πομπηΐας ἐνταῦθα μετενεχθέντα περιεργότατα ἀντικείμενα· εἶτα δέ, μετὰ τῆς οἰκογενείας, ἐφ' ἀμάξης ἐξέδραμον μέχρι τοῦ Πανσιλύπου, ὅπου λέγεται ὢν ὁ τάφος τοῦ Βιργιλίου, καὶ ὀλίγα λεπτὰ ἀφ' οὗ ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ πλοῖον, ὃ εὔρομεν πλήρες πωλητῶν κοραλίων, ὀπωρῶν κτλ., ἤρθη πάλιν ἡ ἄγκυρα καὶ ἐξηκολουθήσαμεν τὸν πλοῦν.

Τῇ ἐπιούσῃ δέ, ἐν ἄκρα γαλήνῃ, διεπλεύσαμεν μετὰ Σκύλλης καὶ Χαρύβδεως, καί, χωρὶς νὰ ἰδῶμεν τὴν Αἴτναν, παρεπλεύσαμεν τὴν Μεσσήνην καὶ τὸ Ῥήγιον. Ἀλλὰ κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, παράδοξα νέφη εἰς τὸν ὀρίζοντα ἐφάνησαν· ἀπειλοῦντα ἡμῖν τρικυμίαν. Καὶ αὕτη μὲν δὲν ἐπῆλθεν, οὔτε τὴν νύκτα ἐκείνην, οὔτε τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν, καθ' ἣν εἶδομεν καὶ παραπλέομεν τὰς Ἑλληνικὰς ἀκτὰς, ἐγγύτατα διελθόντες τοῦ Ταινάρου. Νύξ δ' ἦν ἤδη ὅτε, παραπλέοντες τὸν Μαλέαν, εἶδομεν μακρόθεν τὴν πυρὰν τοῦ ἐκεῖ μονάζοντος ἐρημίτου, καὶ διὰ φανῶν ἀνταποκριθέντες μετ' αὐτοῦ, τῷ ἀνηγγεῖλαμεν ὅτι διὰ τῆς λέμβου τῷ ἀφήκαμεν ζωοτροφίας εἰς τὴν ἀκτὴν, ὥς τοῦτο, κατ' εὐσεβὲς καθῆκον, ἔπραττον συνήθως τὰ πλείστα τῶν ἐκεῖ διερχομένων πλοίων. Τὴν νύκτα ὅμως ἐπῆλθεν ἡ προαγγελθεῖσα τρικυμία, μετ' ἀστραπῶν καὶ βροντῶν, καὶ τοσοῦτο βιαία, ὥστε ὁ πλοίαρχος ἠλλάττωσε πολὺ τοῦ πλοῦ τὴν ταχύτητα, εἰπὼν μοι ὅτι τοῦτο πράττει, διότι ἡ ταχυπορία ἐδύνατο νὰ προκαλέσῃ τὸν κεραυνὸν ἐφ' ἡμῶν.

Ἀλλ' ἄνευ συμβάντος, τὴν αὐγὴν τῆς 2)14 Αὐγούστου, ἡμέραν Πέμπτην, εἰσεπλεύσαμεν εἰς τὸν Πειραιᾶ.

Ἐν Ἑλλάδι (1873 Αὐγ.)

Ἐν Ἀθήναις κατελύσαμεν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῶν Ξένων, πρὸς 120 δραχμὰς τὴν ἡμέραν, καὶ μετ' ὀλίγον ἐνφικιάσαμεν τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Σκουζέ εἰς τὴν ὁδὸν Ἀγ. Κωνσταντίνου. Εἰς τὴν πόλιν, πλήν τινων νέων κτιρίων, ἄλλην δὲν εὔρον μεταβολήν,

καί, σπεύσας νὰ ἐπισκεφθῶ τοὺς οἰκείους καὶ φίλους, εἰς τοῦ Πρωθυπουργοῦ Δεληγεώργη περιορίσθην ν' ἀφήσω ἐπισκεπτήριον, καὶ ὅτε, μετὰ τινας ἡμέρας, τὸν ἀπήντησα εἰς τὴν οἰκίαν τῆς κηδευομένης κυρίας Μακᾶ, οὐδὲ λέξιν μοὶ εἶπε περὶ πολιτικῆς, ὥς οὐδ' ὁ ἐκεῖ παρὼν Τρικούπης, τὸν δὲ Κουμουνδοῦρον καὶ τὸν Ζαῖμην ἤκουσα κατακρίνοντας αὐστηρότατα, τὴν τε ἀνάκλησιν τῶν Πρεσβειῶν καὶ πᾶσαν τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν. Ἡ ἀντιπολίτευσις ἦν, ὥς συνήθως, διεσπασμένη εἰς δύο κόμματα καὶ ἐγένοντο μὲν προσπάθειαι ἵνα, συνεννοηθέντα αὐτά, προκალέσωσι τῆς βουλῆς διάλυσιν, ἀλλ' ἀπέτυχον. Ἐγὼ δὲ προσεπάθουν εἰς πάντας, ἰδίως εἰς τὸν Βούλγαρην, ν' ἀποδείξω τὴν ἀνάγκην συντηρητικῆς καὶ φιλοβασιλικῆς πολιτικῆς, καθ' ὅσον παρετήρουν πολλοὺς δυσμενῶς διακειμένους κατὰ τοῦ ἀτόμου τοῦ Βασιλέως.

Τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐν Ἀθήναις διαμονῆς μου ἐδαπάνησα, σχεδὸν πάσας, εἰς τὴν ἀτελείτητον ἐργασίαν τῆς κατατάξεως τῶν βιβλίων μου.

Ἐλαβον δὲ τότε ἐπιστολὴν τοῦ τέως Γραμματέως μου Μ. Δραγούμη ὑπενθυμίζοντός μοι, ὅτι, ὅπερ ἐγὼ ἐντελῶς εἶχον λησμονήσῃ, ὅτι, ἀπελθὼν ἐκ Γαλλίας, δὲν ἔλαβον τὸ ὀφειλόμενόν μοι παράσημον, ἐπὶ διαδοθέντι παρὰ τῇ Γαλλικῇ κυβερνήσει λόγῳ, ὅτι δῆθεν εἶχον γράψῃ κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ εἶχον πέμψῃ τοὺς υἱοὺς μου ἐθελοντὰς κατ' αὐτῆς. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο ἐστέρει καὶ αὐτὸν ἀδίκως παρασημοφορίας, μὲ παρεκάλει νὰ γράψω πρὸς τὸν Δοῦκα de Broglie. Τοῦτο καὶ ἔπραξα, οὐδὲ μέχρι νύξεως περὶ παρασήμου τι λέγων, ἀλλ' ἵνα μὴ μείνῃ, μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου ἵχνος ἀδίκου παρεξηγήσεως, δυναμένης καὶ τὴν Ἑλλάδα νὰ βλάβῃ, τῷ ἐξέθετον αὐτῇς ὑπὸ τίνας περιστάσεις ἠναγκάσθησαν οἱ υἱοί μου νὰ εὗρεθῶσιν εἰς τῶν πολεμίων τῆς Γαλλίας τὰς τάξεις, καὶ τάχιστα ἔλαβον εὐγενεστάτην ἀπάντησιν, δι' ἧς ὁ Ὑπουργὸς ἀνεγνώριζεν ὡς ὀρθοὺς καὶ δικαίους τοὺς λόγους, οὓς ἀνέπτυξα. Καὶ εἰς ἐμὲ μὲν παράσημον οὐχ' ἦττον δὲν ἐπέμφθη, εἰς τὸν κ. Δραγούμην ὅμως ἐδόθη, ἐνεργείᾳ τῶν αὐτόθι φίλων του.

Ἄμα φθάς, ἐκλήθην ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ζαπλείου νὰ ἰδῶ τὴν θέσιν, ἣν ἐπρότεινε διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ καταστήματος. Καὶ κατάλληλον μὲν δὲν εὔρον αὐτήν, οὐχὶ ἔνεκα τῶν ἐνστάσεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας διὰ τὰ παρακείμενα ἄσχημα λείψανα λουτρῶνος ῥωμαϊκοῦ, ἀλλὰ καθ' ὅσον, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἦν πλησίον τοῦ Ὀλυμπείου, ἀφ' ἑτέρου δὲ σχεδὸν συνείχετο μετὰ τοῦ βασιλικοῦ κήπου, ἀποκλείοντος τὴν κατὰ τὸ ἀρχικὸν σχέδιον μεταγενεστέρως ἐνδεχομένην αὐτοῦ ἐπέκτασιν. Κατὰ πολὺ θὰ προέκρινον τὴν ὑπ' ἐμοῦ κατ' ἀρχὰς ὑποδειχθεῖσαν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Σταδίου· ἀλλ' ἀναλογιζόμενος, ὅτι δεκαεπτὰ ἔτη εἶχον ματαίως παρέλθῃ ἀπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δωρεᾶς τοῦ Ζάππα, καὶ οὐδ' ὁ τόπος κἂν εἶχεν ἔτι ἐκλεχθῇ διὰ τὸ μέγαρον τῶν ἐκθέσεων, ἵνα μὴ διὰ νέων ἐνστάσεων παραταθῇ ἡ ἀναβολή, συνήνεσα εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἐπιτροπῆς.

Εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον ἤδη ἐντελῶς ἀποδοθείς, ἠθέλησα, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπάνοδόν μου, νὰ φροντίσω περὶ τῶν βιβλίων, ἃ εἶχον ἐκδώσῃ κατὰ καιροῦς, καὶ ἅπανα, μετὰ τῆς βιβλιοθήκης μου, ἔκειντο, ἐπὶ τῆς μακρᾶς ἀπουσίας μου, ἐν ἀποθήκῃ τῆς εἰς Ἑλληνικὸν Σχολεῖον ἐνοικιασθείσης παιρικῆς μου οἰκίας, ἄχρηστα καὶ σηπόμενα. Συνεφώνησα, ἐπομένως, μετὰ τοῦ βιβλιοπώλου Μιχαλοπούλου, ἵν' ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν παρακαταθήκην αὐτῶν καὶ τὴν πώλησιν, διανεμόμενος τὸ προῖόν αὐτῆς μετ' ἐμοῦ· ἀλλὰ μετὰ τινος ἡμέρας μοὶ ἀνήγγειλεν οὗτος ὅτι τὴν πώλησιν ἑματαίου διαγωνισμὸς ἐκ μέρους τοῦ ἐκδότου αὐτῶν Δ. Κορομηλᾶ, ὅστις εἶχε τυπώσῃ πολλὰ ἀντίτυπα ὑπὲρ τὰ συμπεφωνημένα, καὶ εἶχε προτείνῃ νὰ πωλήσῃ, ὅτε ἤμην ἐν Γαλλίᾳ, αὐτῷ τῷ Κω Μιχαλοπούλῳ 150 σώματα, ἢ καὶ ὅσα ἄλλα ἠθέλε, τῶν Παραλλήλων τοῦ Πλουτάρχου· τινὰ δὲ τῆς Καλλιτεχνίας τῷ ἐπρότεινεν ἄλλος τις, ὅστις εἶχε τῶν ἀποθηκῶν μου τὴν ἐπιτήρησιν. Διὰ τοῦ Πλουτάρχου τὴν ἔκδοσιν ἀπετάθην τότε εἰς τὸ Δικαστήριον, καὶ διετάχθη κατ' οἶκον ἔρευνα. Ἄλλ' ὁ ἐκδότης, ὑπὸ τινος φίλου του ἐκ τῶν παρὰ τῇ εἰσαγγελίᾳ λαβὼν τοῦ πράγματος γνῶσιν, ἔκρυψε τὰ βιβλία, καὶ ἐγὼ ἀπέσχον τῆς περαιτέρω δίκης, καὶ ταύτης τὰς δαπάνας, μεταξὺ τῶν ἄλλων ὑλικῶν ζημιῶν τῆς διπλωματικῆς

μου ὑπηρεσίας, καταλογίσας. Ἐπερατώθη δ' ἐπὶ τῆς διαμονῆς μου ἐν Ἀθήναις ἡ ἔκδοσις τοῦ τε Α'. καὶ τοῦ Β'. τόμου τῶν **Ἀπάντων**, καὶ εἰς ἀγορὰν τοῦ χάρτου δι' αὐτοὺς μοὶ ἐχρησίμευσεν εἴσπραξις, ἣν ἐπορίσθην ἐκ τῆς ἐπομένης φιλολογικῆς ἐργασίας μου.

Ἐν Παρισίοις εἶχον, μετὰ πλείστου ἐνδιαφέροντος ἀναγνώσῃ ὅσα αἱ ἡμερίδες διηγοῦντο περὶ τῶν ἐν Τροίᾳ ἀνασκαφῶν τοῦ κ. Schlieman, δι' ὃ καί, ἅμα φθάς εἰς Ἀθήνας, ἔσπευσα εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ περιέργου ἀνδρός, καὶ μετ' ἐνθουσιώδους θαυμασμοῦ, εὔρον αὐτὸν ἐν τῷ μέσῳ χιλιάδων συντριμμάτων ἀγγείων καὶ ἄλλων ἀρχαίων ἀντικειμένων, κατ' ἐμὲ ἀναμφισβητήτως τῶν πρώτων λειψάνων τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς, δι' ὧν τὴν συγκόλλησιν καὶ τὴν ἀνακαίνησιν εἶχε συστήσῃ ὁλόκληρον ἐργαστάσιον, καὶ διηύθυνεν αὐτὸ μετ' ἀκαμάτου ζήλου καὶ ὀρθῆς κρίσεως, ὥστε κατήρτισε μουσεῖον αὐτῶν ὁλόκληρον.

Τὰς περιπετείας τῶν ἀνασκαφῶν, εἰς αἷς ἀσπιδῶς ἐδαπάνησε μέρος τῆς μεγάλης περιουσίας του, ἐξέθηκεν ὁ ἴδιος εἰς σύγγραμμα γερμανιστὶ ἐκδοθέν, καὶ τούτου μοὶ ἐπρότεινε τὴν μετάφρασιν εἰς τὸ γαλλικόν, ἐπὶ 50 δρ. τὸ φύλλον. Τὴν πρότασιν ἐδέχθην, τόσῳ προθυμότερον, καθ' ὅσον τὸ σύγγραμμα διηυκρίνιζε τὸ ζήτημα τῆς θέσεως τῆς Τρωάδος, ἥς κατ' αὐτὴν ἡ ὑπαρξὶς ἠμφισβητήθη ὑπὸ τῆς ἐφεκτικῆς τῶν φιλολόγων σχολῆς. Ἡρξάμην, ἐπομένως, τοῦ ἔργου αὐθημερόν, καὶ ἀνὰ ἓν συνήθως φύλλον τὴν ἡμέραν μεταφράζων, ἐπεράτωσα τὸ ἔργον τῇ 7ῃ Νοεμβρίου καὶ ταύτης τὸ εἰσόδημα ἔπεμψα τῷ Διδότῳ διὰ τῶν Ἀπάντων τὸν χάρτην.

Εἵλκυνον δ' ὑπερτάτως τὸ ἐνδιαφέρον μου τὰ τε περιεχόμενα τοῦ βιβλίου καὶ τὰ πρωτοφανῆ ὕλικά σχόλια τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, αἱ εἶχε συγκομίσῃ ὁ λάτρης τῆς ἀρχαιότητος κ. Σλείμανν, πολῦτιμα μὲν διὰ πάντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, διὰ τὴν Ἑλλάδα δέ, τὴν μητέρα τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ, ἀνεκτίμητος θησαυρός, καὶ εὐτύχημα δι' αὐτὴν ἀνέλπιστον ὅτι, αὐτὴν ὁ φιλόμουσος εὐρέτης ἐκλέξας, ὥς νέαν πατρίδα καὶ κατοικίαν του, ἀπεφάσισε νὰ μὴ τὴν στερήσῃ τῆς μεγάλης κληρονομίας της. Ἀλλὰ μόλις ἐκόμισεν εἰς Ἀθήνας τὴν ἀπροσδόκητον λείαν του καὶ ἐπίτροποι

Ὁθωμανοὶ ἦλθον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἀπαιτοῦντες τὸ ἥμισυ αὐτῆς, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ φιρμανίου, δι' οὗ εἶχεν ἐπιτραπῇ ἡ ἀνασκαφή. Μοὶ διηγήθη δ' ὁ κ. Σλείμαν ὅτι ἡ Πύλη, ἅμα λαβοῦσα γνῶσιν ὅτι, μεταξὺ τῶν εὗρημάτων, ἦσαν καὶ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ βαρύτιμα, ὥς διεδόθη, δι' ἑτέρου φιρμανίου, εἰς ὃ ἔδωκεν ὀπισθενεργὸν δύναμιν, ἀπηγόρευσε πᾶσαν ἐξαγωγήν ἀρχαιοτήτων ἐκ τοῦ Κράτους, δημεύσασα οὕτω τὰ προϊόντα τῆς ὑπὸ τὸ κράτος ἄλλου νόμου γενομένης μεγάλης δαπάνης. Οὕτως ὁ κ. Σλείμαν, ὁρῶν ἑαυτὸν καταδεδολιευμένον, ἀντέταξε δόλον εἰς δόλον, καί, μετὰ τὸ τέλος τῶν ἀνασκαφῶν, εἰς μὲν τὴν Ὁθωμανικὴν κυβέρνησιν ἔπεμψε, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεών του, πολυπληθεῖς, ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς εὗρεθέντας, μεγάλους καὶ ἀκεραίους πίθους, τοὺς φύλακας δὲ διαφεύγων, ἡ δωροδοκῶν, κατώρθησε ν' ἀποκομίσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα πάντα τὰ λοιπὰ εὗρηματα. Μοὶ ἐδικαιολόγει δὲ καὶ οὕτω τὴν προᾶξίν του, ὅτι, εἰς τοὺς Τούρκους, ἂν μὲν ἔδιδεν ὅλον φροῖνον, ὃ ἐστὶ τὸ ἥμισυ, τῶν συντριμμάτων ἀρχαίων ἀγγείων, ἅτινα, οὐδεμίαν γραφὴν ἢ κόσμημα περιέχοντα, ἀπετέλουν τὸ ἀσυνγκρίτως πλεῖστον μέρος τῶν θησαυρῶν του, θὰ ὑπελάμβανον ὅτι τοὺς χλευάζεται, καὶ θὰ τὰ ἔρριπτον εἰς τὸν Βόσπορον, ἂν δὲν τῷ τὰ ἔρριπτον εἰς τὴν κεφαλὴν' ἂν δὲ τοῖς ἔδιδε τὸ ἥμισυ τῶν εὗρεθέντων ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν σκευῶν καὶ κοσμημάτων, ἡθέλον, ἐντὸς τῆς ἑβδομάδος, τὰ ἀναλύσῃ εἰς τὰ χωνευτήρια, ὥς καὶ ἐγένετο διὰ τινὰ ἀντικείμενα, ἃ οἱ ἐργάται, ὑπεξαιρέσαντες αὐτῷ, ἔπεμψαν εἰς τὴν πρωτεύουσιν.

Ἡ Ὁθωμανικὴ ἐπιτροπὴ ἠναγκάσθη ν' ἀποταθῇ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ δικαστήρια, ἅτινα, εἰς τὸ γράμμα τοῦ ὀθωμανικοῦ φιρμανίου ἀποβλέψαντα, κατεδίκασαν τὸν κ. Σλείμαν νὰ δώσῃ αὐτοῖς τὰ ἡμίση τῶν ὧσων εὗρεν' ὅτε ὅμως, τὴν ἐπαύριον, ἀπῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν του μετὰ δικαστικῶν κλητῆρων πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως, οὐδὲν εὗρον ἐν αὐτῇ, καὶ ἀνακριθεὶς ὁ κ. Σλείμαν, ἀπῆντησεν ἀφελῶς ὅτι ἀπορεῖ καὶ ὁ ἴδιος τί ἔγιναν ὅλαι ἐκεῖναι αἱ ἀρχαιότητες, καὶ πρέπει νὰ ὑποθέσῃ ὅτι, ἐπειδὴ ἦσαν κτήματα τοῦ Πριάμου, πιθανῶς ὁ Πρίαμος, ἐπελθὼν, τὰς ἀπεκόμισε διὰ

νυκτός, ἐκεῖνος μόνος οἶδε ποῦ. Ἄλλην ἐξήγησιν ἡ ἀστυνομία καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπίτροποι δὲν ἐδυνήθησαν νὰ λάβωσι παρ' αὐτοῦ. Τότε ἀπετάθησαν καὶ αὐθις εἰς τὸ δικαστήριον, ζητοῦντες νὰ τοῖς ἀποτιθῇ ἡ τιμὴ τῶν ἐκλιπόντων ἀντικειμένων, καὶ οἱ δικασταὶ κατεδίκασαν αὐθις τὸν κ. Σλείμαν· ἀλλ' ἡ ὑπ' αὐτῶν διορισθεῖσα ἐπιτροπὴ πρὸς προσδιορισμὸν τῶν τιμῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ περιγράφοντος αὐτὰ συγγράμματος τοῦ ἀνισκαφέως, ἐδείχθη ἐπιεικὴς εἰς τὰς ἐκτιμήσεις της, καθ' ὅσον τὰ συντρίμματα τῶν ἀγγείων κυρίως ὑλικὴν ἀξίαν τινὰ δὲν εἶχον· τὴν δὲ καταγνωσθεῖσαν αὐτῷ ποσότητα ἀποτίσας ὁ κ. Σλείμαν, ἔμεινε κύριος τῆς συλλογῆς του, καὶ ἐξέεθηκεν αὐθις αὐτήν, ἐπαναλαβὼν τὰς ἐπιμόνους καὶ ἐπιδεξίους του ἐργασίας, δι' ὧν κατώρθωσεν, ἐξ ἀμόρφων σωρῶν συντριμμάτων, νὰ καταρτίσῃ πλουσιωτάτην καὶ μοναδικὴν συλλογὴν τῆς παναρχαίου Ἑλληνικῆς κεραμευτικῆς.

Προσέφερε δ' αὐτήν, ὡς μοι εἶπεν, εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀναλαμβάνων νὰ οἰκοδομήσῃ δι' αὐτὴν καὶ Μουσεῖον ἰδίᾳ δαπάνῃ, ἐπὶ μόνῳ τῷ ὅρῳ τοῦ νὰ ἔχῃ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἐφορᾷ αὐτοῦ ἐφ' ὅρου ζωῆς του, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του νὰ μείνῃ καὶ τοῦτο κτῆμα δημόσιον. Ἀλλ' ἐξ αἰσθήματος, ἐντίμου μὲν καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ μέχρις ἀδικίας ὑπερβολικοῦ, ἡ εὐγενὴς αὕτη προσφορὰ ἀπερρίφθη, διότι, ὡς ἤκουσα παρ' αὐτοῦ τοῦ δωρητοῦ, ὁ Βασιλεὺς οὐδὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῇ παρὰ τοῦ καταδολιευθέντος, ὡς ἐνόμιζε, τὴν ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν, μεθ' ἧς εἶχε συμβληθῇ· οὐδὲ καὶν ἐπετράπη νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἄλλη τοῦ κ. Σλείμαν μεγαλοδωρία 30,000 δρ. πρὸς κατεδάφισιν τοῦ ὑβρίζοντος τὰ προπύλαια ἐνετικοῦ πύργου, ὁ ἔργον, ἔνεκα τούτου, ὁ φιλέλλην ἀρχαιοδίφης, ἀντὶ διὰ τῆς κυβερνήσεως, ἐνήργησε διὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, ἣτις δὲν ἀπηξίωσε τὴν προσφορὰν του.

Οὕτω, μετὰ ἔτη τινά, ἀφ' οὗ τοὺς ὁμηρικοὺς θησαυροὺς του ἐξέεθηκεν ὁ κ. Σλείμαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον παρὰ τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Λονδίνου, ὅτε ἔφερεν αὐτοὺς εἰς Βερολῖνον, ἰδίως δεξιωθεὶς καὶ τιμηθεὶς ὑπὸ τῆς Πρωσικῆς κυβερνήσεως, ἀπεφάσισε καὶ ἐδωρήσατο αὐτοὺς εἰς αὐτῆς τὸ Μουσεῖον, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐστερήθη τοῦ ἐξαιρέτου τούτου αὐτῆς ἐγκαλλωπίσματος, ὃ ἐκ καταγωγῆς αὐτῇ

ἀνῆκον, ἐφαίνετο, ὥς μοιραίως αὐτῇ ἐκ νέου πεμφθέν. Εἶδον δὲ διὰ τοῦτο κλαίουσαν τὴν κυρίαν Σλείμαν, εἰ καὶ ἐνόει ὅτι ἄδικον δὲν εἶχεν, οὕτω πράξας, ὃ σύζυγός της.

Οὐχ' ἦττον, πλεῖστα τῶν πηλίνων σκευῶν, σχήματα ἔχοντα περίεργα καὶ ποικίλα, καί τινα ἐκ τῶν ἀργυρῶν, διετήρησε παρ' ἑαυτῷ ἐν Ἀθήναις ὁ κ. Σλείμαν, μὴ ἀνεχόμενος νὰ χωρισθῇ ἐντελῶς τῶν ἀγαπητῶν εὐρημάτων του. Εἶθε νὰ μὴ ἀποξενωθῇ μέχρι τέλους, δι' ἰδίου σφάλματος, καὶ τούτων ἡ πατρὶς τοῦ Ὅμηρου, καί, ἂν δὲν δύναται νὰ κομπάζῃ, ὥς μόνη κεκτημένη αὐτοῦ τὴν κληρονομίαν, τοῦλάχιστον νὰ μὴ ἀπορφανευθῇ αὐτῆς ἐντελῶς.

Ἐπειδὴ δὲ τῆς κυρίας Σλείμαν ἐμνήσθην, μικρὸν παρεκβαίνω, ἵνα ἐπαναλάβω ὅ,τι ἡ ἰδία μοὶ διηγήθη περὶ τοῦ γάμου της. Θυγάτηρ τοῦ κ. Καστρομένου, ἐμπόρου Ἀθηναίου, ἤκουσέ ποτε ὅτι ξένος πλούσιος καὶ εὐάρεστος, ἐπιδημήσας εἰς Ἀθήνας, παρεκάλει τὰς νεάνιδας τῶν οἰκογενειῶν, ὅσας ἐπεσκέπτετο, νὰ τῷ ἀπαγγέλωσιν ἐν στίχοις τινας τοῦ Ὅμηρου, ὅπερ αὐτῇ πλεῖσται ἀπέφευγον, διότι δὲν ἤξευρον ἢ δὲν εἶχον αὐτοὺς διὰ μνήμης. Τότε, λαβοῦσα ἡ ἰδία τὸν Ὅμηρόν της, ἀπεστήθησε τοὺς πρώτους εἴκοσι στίχους τῆς Ἰλιάδος· καὶ ἰδού ὁ κ. Σλείμαν τῇ ἐπαύριον ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ πατρός της, καὶ ἐπὶ τῇ παρακλήσει του, ἡ νεάνις, μετὰ τινος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον προσποιητοὺς δισταγμούς, ἀπήγγειλε τοὺς στίχους, οὓς εἶχε μάθη· ὁ δὲ κ. Σλείμαν τοσοῦτο κατεθέλχθη, ὥστε τὴν αὐτὴν ἐσπέραν, ἐπανελθὼν, τὴν ἐζήτησεν εἰς γάμον. Δίκαιον ὅμως νὰ προσθέσω ὅτι τὴν σπουδὴν του ἐξηγοῦσι, πλὴν τοῦ ποιητικοῦ του ἐνθουσιασμοῦ, καὶ τὸ φυσικὸν κάλλος καὶ τὰ πνευματικὰ δῶρα τῆς νεάνιδος, ἥτις, ἀπὸ τοῦ γάμου της, ἰδιαιτέραν σπουδὴν ἐποιήσατο τοῦ Ὅμηρου, καὶ γνωρίζει αὐτὸν ὑπὲρ τοὺς πλείστους τῶν φιλολόγων, ἄριστα προσέτι καὶ ἐξ ἰδίας μελέτης ἐκμαθοῦσα τὰς ἐπισημοτέρας τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ὥστε καὶ ἀγγλιστὶ ὠμίλησε πρὸ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λονδίνου περὶ τῶν ἐν Ἰλίῳ ἀνασκαφῶν, εἰς αἷς καὶ αὕτη, μετὰ τὸν γάμον της, εἶχε παραστῇ καὶ συμπράξῃ.

Ἐν Αθήναις ἐπανεῦρον τὸν ἀρχαῖον φίλον καὶ συνεργάτην μου Ν. Δραγούμην. ὅστις, ἐπὶ μικρὸν κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν διατελέσας, μοὶ διηγήθη ἤδη κατὰ πρῶτον, ὅτι, κατ' ἀρχάς, ἤθελε ν' ἀποποιηθῇ ν' ἀποτελέσῃ μέρος τοῦ Ὑπουργείου, εἴτα δὲ ματαίως προσεπάθησε ν' ἀποτρέψῃ τὸν Βασιλέα ν' ἀπομακρυνθῇ τῶν Ἀθηνῶν· ὅτι δέ, πρὸ τῆς ἀποστασίας, ἐπτά, ἐν οἷς καὶ ὁ Τάτσης Μαγκίνας καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν ἔτι ζώντων, εἶχον ἀποφασίσῃ τὴν δολοφονίαν τοῦ Βασιλέως, ὅστις ἦν ἐν γνώσει, καὶ ἤξευρεν ὅτι 42 συνωμόται ἐγυμνάζοντο πρὸς τοῦτο εἰς τὸ πιστόλιον· ἔτι δὲ ἤξευρεν ὁ κ. Δραγούμης καὶ μοὶ ἐπεβεβαίωσεν, ὅτι, κατὰ τὰ 1843, ὁ Κατακάζης ἐσχεδίαζε τὴν ἀποβολὴν τοῦ Ὁθωνος καὶ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ δι' ἡγεμόνος ὀρθοδόξου.

Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, περὶ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου, οἰκιακόν τι συμβὰν βαθέως μᾶς συνεταράξεν. Ὁ υἱός μου Αἰμύλιος, οὗ ἡ ὑγεία εἶχεν ἐπαισθητῶς βελτιωθῇ, καὶ ὅστις εἶχε συνδέσει σχέσεις φιλίας μετὰ τῶν νεωτέρων υἱῶν τοῦ Κανάρη, ἐπεσκέπτετο αὐτοὺς εἰς τὴν ἐν Πατησίοις ἀγροικίαν, ὅπου, τῶν δημοσίων ἀποσυρθεὶς, ἰδιώτευεν ὁ ἔνδοξος ναύαρχος. Μετ' αὐτῶν δ' ἀναβὰς ὁ Αἰμύλιος εἰς τὸν τοῖχον ἐκκλησίας, ἣτις τότε ὠκοδομεῖτο ἐκεῖ, ἔπεσε κατὰ γῆς ἐξ ὅλου τοῦ ὕψους αὐτοῦ, καὶ μᾶς ἐκομίσθη φοράδην εἰς τὴν οἰκίαν. Ἐμεινεν ὅμως τρεῖς μόνας ἡμέρας κατάκοιτος, καὶ εἴτα ἠγέρθη πάλιν ἐντελῶς ἰαθείς.

Ὀλίγας δὲ μετὰ τοῦτο ἡμέρας, ἀφίχθη ὁ Κλέων μετὰ τῆς οἰκογενείας του, καὶ μοὶ διηγήθη, ὅτι, ἐν Κερκύρα, ὁ κ. Βράϊλας τῷ εἶπεν, ὅτι ἀποκαθίστανται αἱ Πρεσβεῖαι καὶ ἐγὼ ὅτι πέμπομαι εἰς Βερολῖνον. Περὶ τὰ μέσα δὲ τοῦ Δεκεμβρίου ἀπῆλθε, κατ' ἀρχὰς μόνος, εἰς Βουκουρέστιον, διορισθεὶς ἐκεῖ Γενικὸς Πρόξενος καὶ Ἐπιτετραμμένος.

Ἐπὶ τοῦ χρόνου δὲ τούτου, μὴ ἔχων δημόσιον ἐνασχόλησιν, ἤλπισα νὰ φέρω εἰς ἀναβίωσιν ἐπιχείρησιν, ἣν πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχον ἀναλογισθῇ καὶ ἥς ἔκτοτε εἶχον συντάξῃ, δημοσιεύσῃ, πολλοῖς προτείνῃ τὸν ὀργανισμόν, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἦν δ' αὕτη ἡ **Ἑταιρεία τῶν Φιλοβίβλων**, ἐν ἣ ἕκαστον μέλος, ἀντὶ

συνδρομῶν εἰς πολλάκις ἄχρηστα βιβλία, αἵτινες τότε ἔτι εἰς πάντας σχεδὸν ἐπεβάλλοντο, θ' ἀνελάμβανεν ἀπλῶς τὴν ὑποχρέωσιν συνδρομῆς κατ' ἔτος μέχρις ὠρισμένης ποσότητος (30 Δρ.) εἰς μόνα τὰ συγγράμματα, ἃ ἡ ἔταιρεία θὰ παρεδέχετο. Οὕτω θὰ καθίστατο δυνατὴ καὶ βεβαία ἡ ἔκδοσις ἐκλεκτῶν συγγραμμάτων Ἀνεδημοσίευσά λοιπὸν καὶ ἤδη τὸν ὀργανισμόν διὰ τοῦ **Αἰῶνος**. καὶ ἤλπισα νὰ καλέσω ἐπ' αὐτοῦ τὴν κοινὴν προσοχήν, ἀλλ' ἂν καὶ ὑπὸ πολλῶν ἤκουσα ἐπαινουμένην τὴν ἐπιβολήν, ἡ μετ' ὀλίγον ἐκ νέου ἀναχώρησίς μου ἐματαίωσεν αὐτῇ τὴν ἐλπίδα μου.

Τῇ 5 Ὀκτωβρίου συνεπληρώθη ἡ οἰκογένειά μου διὰ τῆς ἀφίξεως ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ υἱοῦ μου Ἀριστείδου μετὰ τῆς νέας συζύγου του, δύο βρεφῶν καὶ τῆς πενθερᾶς του κυρίας Σμαράγδας Βαλτατζῆ. Εἶχον δὲ καὶ γερμανίδα παιδαγωγόν, ἣν μετὰ ταῦτα ἀπῆντησαν ἐν Γερμανίᾳ νυμφευθεῖσαν τὸν νέον Bedecker. Παραιτηθεὶς δ' ὁ Ἀριστείδης τῆς Γερμανικῆς ὑπηρεσίας, εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν, δι' ὃν καὶ ἀνέκαθεν ἑαυτὸν προσδιώριξε, καὶ ἀπὸ Ὑπολοχαγοῦ τοῦ Μηχανικοῦ, μέλλοντος ταχίστα νὰ προβιβάσθῃ εἰς Λοχαγὸν ἐν Γερμανίᾳ, καὶ τοσοῦτον διακεκριμένου, ὥστε τὸ Σύνταγμα εἰς ὃ ἀνήκε, αὐτὸν ἐξελέξατο, ὡς ἀντιπρόσωπόν του, εἰς τὴν στέψιν τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς Βερσαλίας, κατεβιβάσθη εἰς Ἀνθυπολοχαγόν, κατὰ τὸν παρ' ἡμῖν τότε ἐπικρατοῦντα νόμον, ἀπαιτοῦντα ν' ἄρχηται ἡ ὑπηρεσία τῶν ἀξιωματικῶν ἀπὸ τοῦ κατωτάτου βαθμοῦ, καὶ κατετάχθη εἰς τὸν Λόχον τῶν Πυροσβεστῶν. Μετ' ὀλίγον δ' ἤλθε καὶ ἡ κυρία Ζωὴ Βαλτατζῆ καὶ ἀποκατέστη εἰς Ἀθήνας, τοῦ Εὐαγγέλη ἐγκαταλείψαντος τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τραπεζιτικὴν οἰκίαν του, ὥστε μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἤλθε πρὸς ἡμᾶς καὶ ὁ ἐκεῖ οὐδὲν πλέον ἔργον ἔχων Εὐγένιος.

Ἡ Γερμανικὴ Allgemeine Zeitung ἐδημοσίευσεν, περὶ τὰ μέσα τοῦ Ὀκτωβρίου, ἄρθρα κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὑπουργείου, ὃ ἡ Ἑλληνικὴ ἐφημερὶς **Ἀλήθεια** ἐξέλαβεν ὡς γραφέντα ὑπ' ἐμοῦ, δῆθεν δυσηρεστημένου διὰ τὴν παῦσίν μου, τόσον ἐπίστευσεν εἰς τὴν ὑπόθεσίν της, ὥστε μὲ ὕβρισεν. Ἐγὼ ὅμως ἤμην ἐντελῶς ξένος εἰς αὐτά, καὶ οὐδὲ κἄν ἤξευρον τί περιεῖχον τὰ Γερμανικὰ

ἄρθρα, δι' ὃ καὶ βραχεῖαν διάψευσιν ἔπεμψα εἰς τὰς ἑφημερίδας. Τότε δι' ἡ ὑπόνοια ἐπέπεσε κατὰ τοῦ κ. Καλλιγᾶ, ἴσως ὅμως ὄχι δικαιότερον. Ἡ Ἀλήθεια δ' ἐπανελάβε τὸν διῆσχυρισμὸν καὶ τὰς ὑβρεῖς της, καὶ ἐγὼ τὴν διάψευσίν μου.

Ἐν γένει δ' ἀπελάμβανε τὸ Ὑπουργεῖον Δεληγεώργη οὐχὶ καλῆς ὑπολήψεως παρὰ τε τοῖς ἐγχωρίοις καὶ τῆς ξένοις, καὶ οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τοῦτο καὶ ἡ τῶν Πρεσβειῶν κατάργησις, ἣν ὁ Πρέσβης τῆς Αὐστρίας κ. Ποττεμβούγ, αὐτὸς ἐκεῖνος, ὃν εἶχον ἄλλοτε ἀπαντήσῃ ἐπιστρέφων ἐκ Προύσης, μοὶ ἔλεγεν ἄφρον καὶ ἀναξιοπρεπές, ὃ δὲ Κουμουνδοῦρος, εἰς τὴν πρώτην του ἐπίσκεψιν εἰς ἐμέ, μοὶ εἶπεν ὅτι ἦλθε νὰ μοὶ εὐχηθῇ νὰ χαρῶ τὴν νέαν μου κατοικίαν (τὴν παρὰ τῇ πλατείᾳ τῆς Ὁμονοίας) ἢ μᾶλλον νὰ τὴν ἀφήσω ταχέως. Ὁ Χρηστίδης, ὃν ἐπεσκέφθην εἰς τὴν ἑορτὴν του, τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, μοὶ ἐφάνη γηράσας, καὶ ἐκ τῶν ιδιοτήτων τῆς νεότητός του διατηρήσας μόνην, κορυφωθείσαν ἔτι, τὴν περιαιτολογία. Περὶ δὲ τοῦ Βούλγαρη μοὶ διεβεβαίουν ὁ γαμβρὸς του κ. Νικολόπουλος, ἴσως εὐπιστία γαμβροῦ, πιστεύων ὃ ἔλεγεν, ὅτι φιλοδοξίαν οὐδεμίαν ἔχει πλέον, ὅτι τὸν Βασιλέα θεωρεῖ ἀναγκαῖον διὰ τὴν ὑπαρξίν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅτι ἐπιθυμεῖ τὴν σύμπραξιν μου ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῆς πατρίδος.

Εὐτυχῆς ἦμην, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ φοιτῶ αὖθις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς ἣν ἀνετράφην, ν' ἀκούω τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, ἣν ἐθεώρουν ὡς τὴν γνησίαν ἀπόγονον τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἃν καὶ πολλοὶ τὴν παρεγνώριζον καὶ τὴν ἐκακολόγουν, ὡς βάρβαρον καὶ ῥινόφωνον, καὶ ν' ἀκροῶμαι τοῦ μεγάλῃν ἔχοντος φήμην καὶ ἄπειρον ἐλκύοντος ἀκροατήριον Λάττα. Καὶ ἀληθῶς, εἰς τὰ κηρύγματα αὐτοῦ ἐθαύμασα τὴν εὐχέρειαν τοῦ λόγου καὶ τὴν ἀπαραδειγμάτιστον μνήμην του· ἀλλὰ τὴν εὐγλωττίαν του εὖρον ἑξωτερικὴν μᾶλλον καὶ καταπλήττουσαν, ἢ ἐκ τῆς καρδίας ἀπορρέουσιν καὶ συγκινοῦσαν ἢ πεύθουσιν. Εἰς δὲ μίαν τῶν δημηγοριῶν του, περὶ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου, εἰς ἣν παρευρέθην, φαίνεται ὅτι ἀκρίτως ἐξετράπη, ἐφαρμόσας εἰς τοὺς νῦν Κρητας, ὅσα ὁ Ἀπόστολος κατηγόρει τῶν ἀρχαίων. Διέτριβον δὲ τότε ἐν Ἀθήναις πρόσφυγες τῆς ἐκ τοῦ δεινοῦ καὶ

ματαιωθέντος ἀγῶνος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἄρτι ἐξελθούσης νήσου, καί τινες τῶν ἀγροικοτέρων ἐξ αὐτῶν, συναντήσαντες τὸν ἱεροκῆρυκα, βαναύσως τὸν ἐρῶάβδισαν, ὥστε καὶ ἐπὶ τινας ἡμέρας ἔμεινε κλινήρης.

Τοῦ Βασιλέως δ' ἐπανελθόντος ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς τῇ 27 Ὀκτωβρίου, παρουσιάσθην εἰς τὰς ΑΑ. ΜΜ. τῇ 1 Νοεμβρίου μετὰ τῶν τριῶν υἱῶν μου, τοῦ Ἀριστείδου, τοῦ Ἀλέξη καὶ τοῦ Αἰμυλίου. Τῇ δὲ 17 Νοεμβρίου μοὶ ἔπεμψεν ὁ κ. Ὀππεγχαϊμ ἐκ Παρισίων τὰ ὑποσχεθέντα μοι συστατικὰ διὰ τὸν Αἰμύλιον, εἰς ᾧ φιλοφρόνως προσέθηκε καὶ τὰ ὁδοιπορικὰ αὐτοῦ, καὶ τότε ἀμέσως συναπῆλθεν ὁ Αἰμύλιος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλέξη, καὶ μέχρι τέλους τοῦ ἔτους ἐλαμβάνομεν ἀρίστας εἰδήσεις περὶ τῆς υἱείας του.

Ἡθέλησα δὲ νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ πάλιν τινὰ τῶν καταστημάτων, ὅσα ἔδιδον τὸ μέτρον τῶν πνευματικῶν τῆς Ἑλλάδος προόδων, καὶ εἰς ἐσπερινὴν συνεδρίαν τοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ ἤκουσα τοῦ κ. Κοκκίδου ὁμιλοῦντος περὶ τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων, οὓς, τοὺς τῆς πρώτης τάξεως, ἔλεγε ἀπέχοντας 200,000 X 33 ἑκατομμύρια λευγῶν ἀπὸ τῆς γῆς· περὶ δὲ τῆς σελήνης εἶπεν, ὅτι οὐδὲν ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἔχει ἀνμωσφαῖραν ἐπὶ τῆς ἐτέρας αὐτῆς ἐπιφανείας, ἣν πάντοτε ἀποστρέφει ὡς ἡμῶν, στρεφομένη περὶ ἑαυτὴν εἰς ὅσον χρόνον καὶ περὶ τὴν γῆν.

Ἄλλοτε ἤκουσα αὐτόθι τοῦ Δέφνερ, ὑπερμαχοῦντος ὑπὲρ τῆς χυδαίας μορφῆς τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ τῷ εἶπον ὅτι ποτὲ δὲν ἐπείσθην τόσον κατὰ τῆς ἀρχῆς, ὑπὲρ ἧς συνηγόρει, ὅσον διὰ τῆς ἀγορεύσεώς του, τῆς διὰ τὸ κομψὸν καὶ ἀκριβὲς τῆς φράσεως λίαν διακρινομένην. Ἐν ἑτέρῳ δὲ συλλόγῳ ἤκροάσθην ἀγορευούσης τῆς κ. Καλλιόπης Κεχαγιᾶ, περὶ Ἀσιανῆς φιλοσοφίας, μετὰ μεγίστης εὐχερείας λόγου καὶ εὐγενείας ἐκφράσεως.

Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον οἱ Ἕλληνες ἠθοποιοί, εἰς τὴν παρουσίαν μου χαριζόμενοι, ἐζήτησαν τὴν ἄδειαν νὰ παραστήσωσι τὴν Παραμονὴν εἰς τὸ Θέατρον, εἰς ὃ ξένος τότε ἐδίδασκε μελοδράματα καὶ γαλλικὰς κωμωδίας. Ἡ ἄδεια ὅμως δὲν τοῖς ἐδόθη, διότι τὸ δράμα ἦτον ἐδικόν μου, ὃ δὲ πρόεδρος τῆς ἐπὶ τοῦ Θεάτρου ἐπιτροπῆς εἶχε ποιητικὰς ἀξιώσεις.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἐπισκέψεών μου πρὸς τὸν Πρέσβυν τῆς Ῥωσσίας κ. Σαβούρωφ, μοὶ ἀνέγνω οὗτος ἔκθεσιν τοῦ Στρατηγοῦ Ἰγνάτιεφ, κατηγοροῦντος τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει πολιτείαν τοῦ διαδόχου μου Σίμου, ὑφ' ὃν ἔλεγεν, ὅτι ἐναύαγησε τὸ περὶ ἐθνικότητος ζήτημα, ὃ εἶχον φέρει ἐγὼ εἰς τὴν λύσιν του.

Ἀπεβίωσαν δὲ ἀπὸ τῆς ἐπιδημίας μου εἰς τὴν Ἑλλάδα μέχοι τέλους τοῦ ἔτους διάφοροι τῶν ἐγγυτέρων φίλων μου, ὧν τινες καὶ χρησιμότατοι εἶχον ἀναδειχθῇ πρὸς τὴν πατρίδα. Καὶ ἀμέσως μὲν μετὰ τὴν ἀφίξίν μου ἀπέθανεν ἐν ἀκμῇ ἡλικίας ὁ Γ. Σκοῦφος, οὗ ἀπήγγειλα ἐπιτάφιον λόγον, ἀναμιμνήσκων ὅτι πρῶτος ὠργάνωσε μετὰ ζήλου καὶ νοημοσύνης τὴν ταχυδρομικὴν τῆς Ἑλλάδος ὑπηρεσίαν, καί, ὡς Δήμαρχος Ἀθηνῶν, ἰσχυρῶς ὑπηρέτησε τῆς πόλεως τὰ συμφέροντα. Ὁμοίως ἠγόρευσα καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Σπ. Ἀθωνιάδου, δημοσίου λειτουργοῦ ἐντίμου καὶ ἀκαμάτου, ὅστις καὶ Ὑπουργὸς ἐχορημάτισεν ἐπ' ὀλίγον. Ἀπεβίωσε δέ, νέος καὶ αὐτός, ἀλλ' ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἤδη ἀσθενῶν, ὁ Ν. Σιλήβεργος, πρὸς πολὺ τιμὴν ὁπῆρξεν αἱ πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίαι καὶ διὰ τοῦ χαρακτήρος του τὸ αὐστηρῶς ἐντίμον καὶ διὰ τὰς οἰκονομικὰς γνώσεις, ὥς αὐτοδιδάκτως ἐκτήσατο, τοσοῦτω δ' ἐξόχους, ὥστε, ὅτε ἤμην εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ὁ ἴδιος, αὐτὸν μόνον, εἰ καὶ ἤδη πάσχοντα, καὶ τὸν Ἰ. Σοῦτσον εὖρον νὰ συστήσω εἰς τὸν Βασιλέα Ὁθωνα, ὡς Ὑπουργοὺς τῶν Οἰκονομικῶν, ἂν ἤθελε νὰ ἐμπιστευθῇ αὐτὸ εἰς πεπαιδευμένους οἰκονομολόγους. Προσέτι δ' ἀπέθανον καὶ ὁ Γρ. Παπαδόπουλος, τέως Τμηματάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως, πεπαιδευμένος μὲν, ἀλλ' οὐχὶ πάντοτε ἐπ' εὐθυκρισίᾳ διακρινόμενος, καὶ ἡ κυρία Ἀλμέϊδα, τὸ γένος Μαυροκορδάτου, ἀδελφὴ τῆς κυρίας Καραθεοδωρῆ. Κατὰ τὴν ἀρχὴν δὲ τοῦ ἐπομένου ἔτους ἐτελεύτησε καὶ ὁ Ι. Φιλήμων, ἀρχαῖος γραμματεὺς τοῦ Ἀλ. Ὑψηλάντου, ἐνθερμος πατριώτης, ἰδρυτῆς καὶ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἀρχισυντάκτης τῆς ἐφημερίδος Αἰῶνος, ἐνθουσιωδῶς συνηγορούσης ὑπὲρ τῶν Ῥωσικῶν συμπαθειῶν, καὶ εἰς τὴν σύνταξιν διεδέχθη αὐτὸν ὁ υἱὸς του Τιμολέων, ἐντελῶς τὴν ἀντίθετον βαίνων γραμμὴν.

